

It's Dangerous Out There!
The Inside Scoop About
Lighting Chanukah Candles
בענין הדלקת נרות חנוכה בפנים

יהודה ברוך טוכמאן

שבת חנוכה פרשת וישב

December 12th, 2009

① תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

תנו רבנן: נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה דר בעלייה - מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ובשעת הסכנה - מניחה על שלחנו, ודין..... אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח. והיכא מנח ליה? רב אחא בריה דרבא אמר: מימין, רב שמואל מדפתי אמר: משמאל, והילכתא - משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין

רש"י מסכת שבת דף כא עמוד ב 2A

מבחוץ - משום פרסומי ניסא, ולא ברשות הרבים אלא בחצר, שבתיהן היו פתוחין לחצר. ואם היה דר בעלייה - שאין לו מקום בחצר להניחה שם. מניחה - מבפנים, כנגד חלון הסמוך לרשות הרבים.

תוספות מסכת שבת דף כא עמוד ב 2B

מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ - ומיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח חצר

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף כא עמוד ב 2C

וכן יש מי שפירש מבחוץ לא ברשות הרבים ממש אלא בחצר וראיה לדבריהם ממה שאמרו בפרק כירה מהו לסלטולי שרגא דחנוכה מקמי תבירי בשבתא אלמא שלא היה בו אלא איסור טלטול ואלו בחוץ היתה הרי יש כאן איסור הכנסה והיאך התיירו כמו שיתבאר שם ומ"מ יש לפרשה בכרמלית

חידושי הריב"א מסכת שבת דף כא עמוד ב 2D

מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. פ"י כי היכי דלעביד פרסומי ניסא בכולי עלמא, ומה שפירש"י ז"ל לא מבחוץ ברשות הרבים אלא מבפנים סמוך לרשות הרבים, לאו למיסר בחוץ ממש אתא, כי מנהגם היה להדליק מבחוץ ממש וכדמוכח ממתני' דגמל עובר ברשות הרבים דברר חנוכה פסור, והתם ברשות הרבים ממש מיירי וכן פירש רש"י ז"ל לקמן, אלא הכי בעי למימר דלא סוף דבר מצותו בחוץ ממש, אלא ה"ה סמוך לחוץ מבפנים בענין שיכיר בני רשות הרבים

ב"ח אורח חיים סימן תרעא 3

ז ואם הוא דר בעלייה וכו'. שם בברייתא (כא ב) והקשה הרא"ם (בביאור לסמ"ג הל' חנוכה כז א) לפירוש התוספות שהסכים רבינו עמהם למה ליה למיתני דאם דר בעלייה מניחה בחלון השתא בפתח ביתו שהוא סמוך לעוברי דרכים מניחה ברשות הרבים בחלון שהוא גבוה מיבעיא וכו'. ואין כאן קושיא כלל דפשוט הוא דאיצטרך דלא תימא כיון דאין יכול להדליק בפתח הפתוח לרשות הרבים כמצותה חייב להדליק בפתח העלייה משום חשדא דנכנסין ויצאין בעלייה דעיקר מצותה היא להעמידה בטפח הסמוך לפתח משום הנכנסים וכו' קא משמע לו דלא אלא צריך להעמידה בחלון כדי שלא יתשדוהו העוברים ברשות הרבים לומר שלא הדליק

רש"י מסכת שבת דף כא עמוד ב 4A

הסכנה - שהיה להם לפרסויים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית עבודה זרה שלהם, כדאמרינן בגיטין (יז, א)

תוספות מסכת שבת דף כא עמוד ב 4B

ובשעת הסכנה - נראה לר"י דהיינו מכי אתו חברי לבבל כדאמר כפ' כירה (לקמן דף מה. ושם) מהו לסלטל שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא וא"ת דעל השלחו נמי יקחו אותו כדאמר בגיטין (דף יז.) רבה בר בר חנה חלש אתא אתא חברא שקל שרגא מקמייהו וי"ל דאין רגילות כ"כ לחפש בבתיים

בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף כא עמוד ב 4C

ובשעת הסכנה ר"ל שמד שאין מניחים את ישראל לעסוק במצות מניחה על שלחנו ודין. ויש שפירש בשעת הסכנה יום אידם של פרסיים שלא היו מניחים להדליק אלא בע"ז שלהם ואין נראה כן שאם כן היאך מדליק על שלחנו

ב"ח אורח חיים סימן תרעא **5A**

ח ובשעת הסכנה שאינו ראוי לקיים המצות וכו'. שם ופירושו שגזרו שמד שלא לקיים המצות ולא כפירוש רש"י (כא ב ד"ה הסכנה) שהיה להם לפרסיום יום איד וכו' דפשיטא דכיון דגזירת פרסיים לא היתה על ישראל בלחוד אלא גם על שאר אומות לא הוי גזירת שמד כמו שכתוב בנמוקי יוסף בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין יז ב ד"ה קרקע). ואם כן היה קשה למה הצריכו ר"ל להניחו על שולחנו ובכנסו בספק סכנה והלא אף מן השולחן היו נוטלין ומקפידין כדאיתא בפרק קמא דגיטין (יז א) וכמ"ש התוספות בפרק במה מדליקין (שם ד"ה ובשעת) אבל כשנפרש דבגזירת שמד קאמר ניהא דאפילו ערקתא דמסאנא אסור לשנות בשעת שמד (עי' סנהדרין עד ב) ולכן לא היו עוקרין מצות ההדלקה לגמרי אבל מה שהיו משני להניחה על השולחן אין המצוה נעקרת כזה דאין זה שינוי בגוף המצוה רק שינוי המקום בלבד ובכה"ג שרי אפילו בשעת השמד כדמוכח בריש כתובות (ג ב) בתקנת נישואין ליום הרביעי דאפילו בשעת השמד משני התקנה מיום זה ליום אחר כיון שאין עושין שינוי בגוף התקנה והכי נמי לענין מצות הדלקה דנר חנוכה

רבי עקיבא איגר מסכת שבת דף כא עמוד ב **5B**

שם ובשעת הסכנה וכו'. עי' בב"ח שכתב דלטעם הר"ן והמתבר משום שמד מש"ה הצריכו חכמים שיניח על השולחן דאפילו על ערקתא דמסאני יהרג ואל יעבור משא"כ לטעם רש"י ע"ש וק"ל דהא הר"ן כתב (בפכ"ד מה"ש) (בפ"ד דשבת) וכן פסקי' ביו"ט סי' קנ"ז דזוקא במצות ג"ת אבל בעשה א"צ לקיימו וליהרג. ומצות נר חנוכה ג"כ עשה הוא וצ"ע

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף כא עמוד ב **6**

ובשעת הסכנה מניחה על שולחנו. פי' לא סוף דבר סכנת נפשות דא"כ פשיטא דעל מצות עשה לא יהרג וכדאיתא לקמן במכילתין גבי תפילין (מ"ט א' עיי"ש) וכדכתבינא במסכת סנהדרין, אלא אפי' סכנת צער או איבה כמו בצרפת, ולכן פרש"י ד"ל כאן דהיינו מפני הפרסיים שלא היו מניחין להדליק נר בשום בית ביום ידוע של אידם וכדאמרין התם (גיטין י"ז א) [אתא] חברא [שקל] שרגא, ולפיכך היה אומר מורי הרב ז"ל שכשנחשב רוח שאי אפשר להדליקה בחוץ מדליקה בפנים בביתו

טור אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא **7A**

ומניחה על פתח הסמוך לר"ה מבחוץ אם הבית פתוח לרה"ר מניחה על פתחו ואם החצר פתוח לר"ה מניחה על פתחו ואם הוא דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לר"ה מניחה בחלון הסמוך לר"ה ובשעת הסכנה שאינו ראוי לקיים המצוה מניחה על שולחנו ודיו.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרע **7B**

נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ. אם הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתחו; ואם יש חצר לפני הבית, מניחו על פתח החצר; ואם היה דר בעלייה שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים, מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים; ובשעת הסכנה שאינו ראוי לקיים המצוה, מניחו על שולחנו ודיו..... הגה: ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל, אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתחו; ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם, ואין לשנות אא"כ רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק כל אחד במקום מיוחד מלערב הגרות ביחד ואין היכר כמה גרות מדליקין; ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הגרות כל השנה, כי אז לא יהיה היכר כלל; ואף כי אין היכר רק לבני הבית, מ"מ היכר קצת מיהא בעי

מגן אברהם סימן תרעא ס"ק ח **8A**

מחציו של כניס' - בסה"ת הגי' מחציו לצד שמאל של כניסה פי' שניחנו בחצי השנית שלא בצד המזוזה, ומ"מ המנהג משום שיכנס בין ב' מצות (ד"מ) ונ"ל דאם יש לו חלון הסמוך לר"ה יניחנו בתלון דבזה ליכא חשש סכנה אם לא במקום דשכיחא הזיקא

8B
יד אברהם ד"ה י"א, זיוק
אורח חיים ס' תרעא

יד אברהם

ת"ר ע"א (בבב"א ס"ק ה') וג"מ המנהג כ"י. זה צ"ל על מ"ש סה"ת ומ"מ המנהג להדליק בטפח נר ומ"מ ד"מ כן הוא צ"ל המנהג לטפח פתח הר"ה עם ומ"מ יחשבו שכלו לטפח לטפח טעם סכנה גדולה טעם נ"ל דבסה"ל לטפח טעם סכנה והוא רשמי מיטת דבס"ן הוא ונ"ל דלעיל בפע"ק סי' קמ' מליטה שכלת הסמך לר"ה ובשעת הסכנה מניחו על השולחן ועל זה כתי' למה"ל לטפח טעם סכנה אם לא יוכל דמיטת החקל כגון שמתחיל מן הדליקה וכדומה גם י"ל מין דמדליקין מנפיקים ממש וכמ"ס הרמ"א נקמן ספיק' די מיהו סה"ל סי' ל"א טעם וז"מ לפי מ"מ נפיקים ממש טעם סכנה עט"ו ס"ק ג'.

ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן קכה (9)

הנה בדבר הדלקת הנרות בחנוכה שמדיא בגמ' צריך להדליק בפתח הבית או בפתח החצר מבחוץ והרמ"א או"ח/ כתב בסימן תרע"א סעי' ז' שבזמן הזה שכולנו מדליקין בפנים אין לחוש כל כך כיון דאין היכר לבני רה"ר = רשות הרבים = כלל מ"מ המנהג סמור לפתח כמו בימיהם ופשוט שאין כוונתו שכן המנהג דהיה זה כסתירה אלא הפירוש כדאיתא בבאור הלכה דרצה לומר המנהג הנכון להתנהג כך אבל אין זה מנהג לחייב לכו"ע, ומפורש כן בד"מ אות ד' שאין צהרין בזה רק המדקדקים והוא מטעם שכתב המג"א ס"ק ח' (והביא זה מד"מ אך אני בעינתי לא מצאתי בד"מ) משום שיכנס בין שתי מצוות שהוא טעם קלוש דרק כשתיקנו להניח על פתח ביתו מבחוץ לפרסם ניסא שהוא טעם גדול ועיקר נרות חנוכה ענין הפרסום כמפורש בגמ' לענין כמה דברים, והנידון היה אם יניחם בימין שהוא בצד המזוזה או משמאל דבזה פליגי אמוראי ר' אחא בריה דרבא ורב שמואל מדיפתי בשבת דף כ"ב איפסק הלכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה בימין כדי שיכנס בין שתי מצוות אבל לא ה"י מתקניו עיקר התקנה מטעם זה שלכן בזה"ז שאין מדליקין בחוץ וכל הפרסום הוא לבני הבית ליכא התקנה דידליקו אצל הפתח כשביל זה שיכנס בין השתי מצוות, שלכן אין זה חיוב לדיא אלא המדקדקים צהרין גם עתה אף שהוא רק בשביל טעם זה הקלוש שלא היו מתקניו בשביל זה, ולכן שפיר כתב המג"א דאם יש לו חלון הסמוך לרה"ר = לרשות הרבים = יניחנו בחלון ופי' בלב"ש טעמו דפרסומי ניסא עדיף מסברא שיכנס בין שתי מצוות, ולמש"כ הוא ברור מגמ' דפרסומי ניסא הוא מעיקרי הדינים בהנרות וטעם שיכנס בין שתי מצוות אינו שייך להמצוה ולצרכו הנס אלא כשהיה פרסום הנס שוה באיזה צד יניחנו להנר הכריע ההלכתא כר' שמואל מדיפתי דכניסה בין שתי מצוות ממעלת ימין, אבל לא שייך שהיה עדיף ואף לא שוה למעלת פרסום ניסא שלכן אף שעיקר בזה"ז הוא ההיכר לבני הבית מאחר שא"ל לנו להדליק מבחוץ מ"מ מה שאפשר לעשות ביותר פרסום ודאי יש לעשות, וכן אני נוהג שאני מדליק בחלון הנראה בחוץ להעוברים ושבים שם וכן נהג אדוני אבי הגאון זצ"ל והרבה גדולי דורות שלפנינו מהיום שנעשה א"א להדליק בחוץ וכן הוא הנכון לדינא וכן איתא במ"ב ס"ק ל"ח, וכן יש לכתר"ה להתנהג, והנני ידידו משה פיימסטיין

ספר אור זרוע ח"ב - הלכות חנוכה סימן שכג (10)

[ת"ר ב"ח מצוה להניח' על פתח ביתו מבחוץ משום פרסומי ניסא ולא ברה"ר אלא בחצירו שבתיהן היו פתוחין לחצר ואם היה דר בעלייה שאין לו מקום בחצר להניחה שם מניחה מבפנים כנגד החלון ובשעת הסכנה שהיה להם לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע"ז שלהם מניחה על שלחנו ודיו, וי"מ שעת הסכנה שגזרו שלא להדליק נרות של חנוכה והאידיא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין אנו מדליקין בחצירות

רבינו ירוחם - תולדות אדם וחווה נתיב ט חלק א (11)

נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ בטפח הסמוך לפתח מצד שמאל כשנכנסין לבית ואם הוא דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרה"ר מבחוץ ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו כך פשוט בשבת פרש"י מבחוץ בפתח החיצון הסמוך לרה"ר אבל הנרות מבפנים וי"מ מבחוץ ממש ברה"ר ועתה נוהגין להדליקה מבפנים לפתח הסמוך לרשות הרבים ויש שנוהגין להדליקה מבפנים לפתח הסמור לחצר משום דשכיחי גוים וגבאי ועו' שאין רגילין לקבוע מזוזה לפתח הפתוח לרשות הרבים משום גוים שיטלו אותה ויש מחזקה לפתח הפתוח לחצר ויהיה מזוזה לימין ונר חנוכה בשמאל

ערוך השולחן אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרע"א (12A)

והנה עתה אין אנו מדליקין בחוץ ואף שאין סכנה אצלינו מ"מ כמעט הוא מהנמנעות מפני שבכל המדינות שלנו ימי חנוכה הם ימי סגריר גשם ושלא ורוחות חזקים וא"א להניחם בחוץ אם לא להסגירם בזכוכית וכו' ואי לא אטרותוהו רבנן, ועוד דבזה לא יהיה היכר למצוה כל כך, וגם לא בכל המקומות יניחו לעשות כן ולכן כולנו מדליקין בבית, ולכן כיון שהיכר הוא רק לבני הבית ואין היכר לבני רה"ר כלל אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח, ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם ואין לשנות או שמדליקין בתוך הפתח, על המשקוף השמאלי, אמנם אף רבים הם בני הבית וכל אחד רוצה לקיים המצוה בפ"ע א"א להדליק בטפח הסמוך לפתח שיתערבו הנרות ולא יהיה היכר כלל כמה ימים בחנוכה, ולכן טוב יותר שכל אחד יברך במקום מיוחד על החלונות וכיוצא בן, ומ"מ לא ידליקו במקום שמדליקין כל השנה כמו על השלחן וכיוצא בן כי אז לא יהיה היכר כלל, ואף שהיכר הוא רק לבני הבית מ"מ ג"כ צריך קצת היכר, וכן המנהג להדליק נר חנוכה שלא במקום שמעמידין נרות כל השנה, ויותר טוב מן הכל דאם יש לו חלון הפתוח לרה"ר יעמידם אצל החלון ויראו גם בני רה"ר דרך החלון ואיכא פרסומי ניסא ומג"א סק"ח"ו וכן אני נוהג

12B
מקראי קודש
36
140

הנה לפי הטעם הראשון שכתב משום דכולי האי לא אטרותוהו רבנן, יוצא שענין הדלקת נרות חנוכה בפנים בזמנינו אינו אלא קולא משום הטורח וההוצאות שקשה לעמוד בזה, אבל למאן דאפשר ויכול לעמוד בזה יש בזה מצוה להדליק בחוץ וכדי שלא תכבה יסגירם בכלי זכוכית, אולם לפי טעם השני שכתב הי"ערוך השולחן, לכאורה משמע דבמקומות שהרוחות חזקות ואי אפשר להדליקם מבלי שיסגירם בכלי זכוכית, אין מצוה מן המובחר להדליקם בחוץ בכלי זכוכית סגור, ואדרבה אין לעשות כן משום דאין בזה היכר למצוה כל כך.

ספר העיסור עשרת הדיברות - הלכות חנוכה (13)

ת"ר נ"ח מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעלי' מניחו בחלון הסמוכה לר"ה ובשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו ואחר שנהגו על פתחו

תלמוד ירושלמי מסכת סנהדרין פרק ג הלכה ה (14A)

טייב בזמן זה מהו רבי ירמיה סבר מימר בטל הדין בטלה גזירתא רבי יוסי סבר מימר לעולם הגזירה במקומה עד שיעמוד בית דין אתר ויבטלה

14B
הצוות הרי קדש
לסכני אקראי קודש ר"ה חנוכה
א"י 56

1) שאחר שנהגו כן אחר הסכנה נשארו במנהגם. הנה לכאורה אפשר להסביר דבריו עפ"י מ"ש מרן ב"הר צבי" על סור חו"מ (סימן תס) לענין האיסור לגדל בהמה דקה בא"י משום ישוב א"י שדרכם לרעות בשדה של אהלים והיוקם מצוי, שכתב המחבר בשו"ע שם שהאידנא שאין מצוי שיהא שדות לישראל גיאה דשרי. וכתב שם מרן שאף שבזמננו זכינו לישוב ישראל בא"י יש לדון בענין זה להיתרא, ולומר שכיון שבמשך הזמן נתבטל האיסור והותר לגדל בהמה דקה בא"י, שוב אין הדבר חוזר לאיסורו אלא ע"י מנין חדש, וכ"ז שלא נגזר במנין מחדש הרי הוא כגזירה חדשה שאין עושין מעצמנו גזרות חדשות. אולם לדעתו אין ללמוד משם לניד, ובתחלה נקדים יסוד דברי מרן סס, שהוא מהירושלמי פתחרין (פ"ג ה"ה) דאיתא שם יטייב בזמן הזה מהו. ר' ירמיה סבר מימר בטל הדין בטלה גזירתא, ר' יוסי סבר מימר לעולם הגזירה במקומה עד שיצמיד ב"ד אתר ויבטלה. ופי' ב"קרבן העדה, טייב בזה"ה, אמתני דשביעית קאי. דתנן התם שדה שנטיבה לא תורע במוצאי שביעית, אבל משום ארנונת המלך התירו לורעה במוצאי שביעית, ומכעיא ליה עכשיו שבטל האונס שנה שגטטיבה בשביעית מותרת או לאו וא"ר ירמיה בטל הדין אעפ"י שבטלה הגזירה, כלומר תקנת חכמים שגזרו איסור שמטה אף בשביעית בתינו שנתבטלה מחמת האונס שהתירו לחרוש, השתא שנתבטל האונס מותרת לורעה שכבר בטלה התקנה, ל"א בטל הדין כלומר עבר האונס אפ"י בטלה גזרת חכמים, שכיון שנתבטלה פעם אחת שהרי התירו לחרוש בטלה לעולם, ור' יוסי ס"ל דלעולם גזרת חכמים במקומה עד שנתבטל ע"י ב"ד אתר, אבל זו לא נתבטלה ע"י ב"ד שלא התירו אלא מפני האונס, ואין זה קרוי ביטול ב"ד, עכ"ל הפה"ע. ומצא דל"י ירמיה אם בטלה הגזירה פעם אחת מאינו סיבה שהיא נתבטלה הגזירה של גידול בהמה דקה בא"י ושוב אינה חוזרת מעצמה, דמשהותרה הותרה, ואף לרבי יוסי י"ל דלא פליגי אלא התם שלא היה היתר נמור אלא שהקילו משום אונס, משא"כ כאן שהותר לגמרי מפני שבטל הטעם גם ר' יוסי יודה ששוב אין הגזירה חוזרת מעצמה. הנה מירושלמי שהביא דבינו דאיה לדבריו מוכח שנחלקו בזה ר' ירמיה ור' יוסי אלא שכל יסודו של מרן הוא משום שלענין אין מגדלין "שהותר לגמרי" האיסור הותר לגמרי ולא פליגי אלא בשביעית שלא הותר לגמרי אלא שהקילו משום אונס, ובניגוד לדין דנמח משום לשביעית, שבטלה הקילו משום אונס להדליק בפניו אבל כשאין פגנה ואין אונס חזר עיסור הדין למקומו להדליק בחוץ עכ"ל לדעת רבי יוסי. ואפשר עוד שב"ד גם ר' ירמיה מודה שלכתחילה כך היתה תקנת חכמים שבמקום סכנה ידליקו במנים ובמקום שאין סכנה ידליקו על פתח הבית מבחוץ, וכן הוא משמעות לשון הגמרא שבת (י"ד כ"א ע"ב) דמונה והשיב שם ג' דרגות למקום ההדלקה, שתקנו חכמים נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, אם היה נר בעלייה מניחה בחלון הפתוח. לבת"ר, ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, ומשמע שלכתחילה תקנו חכמים ג' דרגות למקום ההדלקה זו למעלה מן לפי האפשרות והיכולת. וסיום דברי העיסור יומי שיכול להניחה מבחוץ וכו' ואם לאו על פתחו הוא מדינא.

15
ש"ת שאילת יעבץ חלק א סימן קמט

ז) ושנסתפקת אם מותר להדליק נר חנוכה בפנס ש"ל דפנות של זכוכית, גם ע"ז כבר עמדתי בחיבורי, וכתבתי ש"ל פשוט שמותר. אדרב' מסתברא דהכי עדיף טפי, וקרוב אני לומר כמעט חובה היא לתקן כלי כזה לנ"ח. כדי שיהא שמור מהרוח. דהא קי"ל אם העמיד' במקום רוח וכתבה זקוק לה כמ"ש ז"ל ולזאת תמהתי מנעורי שהרי בימי חכמי התלמוד היו מניחין אותו על פתח החצר מבחוץ כמצותו. והרי הוא מגול' לאויר השמים במקום שהרוח שולט. ואי אפשר שידלוק כשיעור מצותו. אם לא בדרך אפשרי רחוק. והיאר יאזו בזה אם לא שהעמידו שומר רוח לא יגרע מצדיק עינו להשגיח עליו אם יכבה לחזור ולהדליקו. וזה ג"כ קשה מאד על כל אדם. על כן אני אומר שהמדליקו בפנסו מוקפין מחיצות זכות ואספקלריא המאיר דרך דופנותיה, דשפיר מיקרי מותין לאורו כה"ג, וכמ"ש לענין הבדל' עס"ס צ"ח. ואין להוכיח מס"פ הכונס דפוטר ר"י בנ"ח. ואם איתא אמאי ליפטר. הי"ל להדליק בפנס. דהא אמיא אדרב' כך הוא עיקר מצותו מהיהא ליכא למשמע דאדמותבת לי מר"י מי נימא ותיהו מסייע לדידי מרבנן דמחייבי בכל גוונא וצ"ל באמת משו"ה לעולם חייב בב"ה. שהי"ל להניח נרו בפנס ועששית ביחוד לנ"ח לא מהני לפטוריה מה"ט. דחייבא הוא והכי איבעי ליה למעבד. איברא בלא"ה נמי ליכא הוכח' מהתם. דאטו אם הניח בעששית סתומ' משו"ה לא עבידא לאדלוקי בפשתנו של גמל. ע"ז דחיפתו בדרך הליכתו הוא משבר הפנס ובפרט כשהוא של זכוכית. וע"י כך האור נאחז בפשתן והכי משמע לי נמי מהא דעששית שהיתה דולקת מע"ש כו'. וסתם עששית היא לנטיירא בלע"ז כפירש"י. וכדמוכח מההיא דערוה בעששית וק"ל. לכן טוב ויפה הדבר בעיני אלא לפי שלא ראיתי לרבנן קשישי דעבדי הכי. אינו גוזר ואומר שיהא חובב בהחלט. אבל אין לומר דעל כרחך לא היה סבירא לתו כוותי. דאין זה ראיה כיון שאנו מדליקין בפנים ויכול לדלוק בטוב אם מהרין מלהתקרב אליו ולעבור דרך עליו במהירות ומרצ' לגרום כיבוי. וגם טורח רב יש בדבר והוצא' מרוב להמציא כלי חדש כזה לכן לא חשו לטרונא אחריו כל כך. אמנם אם נוכל לו בקלות. יראה שנכון לעשות כן אפי' בבית כמה פעמים שגורמין לו כיבוי ומהיות טוב כן וא"ה ואוכל להמציאו בטוב אראה לעשותו כך בלי דבר וזהו המלע"ד בשאלותיך השי"ת ימלא משאלות לבנו לעשות רצונו. כחפץ הטרוד יעב"ץ ס"ט

שׁוֹת מנחת יצחק חלק 1 סימן 10 (16)

ובספר פתח הדביר בהערותיו לעיטור שם (סק"ד) כתב וז"ל ור"ל אף שאין סכנה מ"מ נהגו להפנות על השלחן. והעיטור רצה ליישב בזה את התמיה של האו"ז על מנהגו שאין אנו מדליקין בחצירות אע"פ שאין סכנה היינו אחר שנהגו כן משארו במנהגם עכ"ל. והנה צ"ע דבר המג"א (סי' תרע"א סק"ח) שכתב דאם יש לו חלון הסמוך לרשות הרבים יניחנו בחלון דבזה ליכא חשש סכנה אם לא במקום דשכיח היזקא עכ"ל, דמשמע מדבריו דהא דמדליקין בפנים הוי משום סכנה של עכשיו, ובחלון ליכא סכנה עכשיו. ועי' שם ביד אפרים, אבל קשה דאם ליכא סכנה המבואר בש"ס בחלון, למה הוי סכנה אם מדליקין על פתח הבית מבחוץ, או עכ"פ מבפנים והפתח פתוח שיהי' היכר לעוברים, וכמו שה' המנהג בזמן הסור, ומשתנה המנהג אח"כ להדליק בפנים ממש, וכמבואר ברמ"א וטו"ז ומג"א (סוס"י תרע"א), דהסכנה המבואר בש"ס היינו שאינו ראוי לקיים המצוה, כמבואר בש"ע שם (סעי' ה'), או משום יום איד שלהם, כמבואר שם בטו"ז (סק"ג), ובזה אין לחלוק בין חלון לאצל הפתח כדמוכח בש"ע שם, ואין לומר הכוונה על סכנת היזקא, דלא מיבעיא לפמ"ש ביד אפרים שם, דתיבת בזה הוי ר"ת בזמן הזה, הרי קאי על הסכנה המבואר בש"ס דליכא בזמן הזה, אלא אפילו אם אמר כפשוטו דל"ה ר"ת, אלא הכוונה בזה היינו בחלון, עכ"ל אין הכוונה לחלק בין הבית לחלון משום היזקות דליקה וכיב"ז, דהרי גם בחלון אם שכית היזקא אין מדליקין, כמו שמסיק המג"א בעצמו, ואולי כוון לכ"ז היד אפרים שם עיי"ש ודו"ק. והנה ראיתי בספר נמוקי אורח חיים (סי' תרע"א) שתמה ג"כ על זה מדוע לא יקיימו עתה המצוה כתיבא להדליק ב"ח = נר חנוכה = בפתח מבחוץ כיון שאין סכנה, אמנם בתוך דבריו מציינים קצת תרופה לתמיה זו, משום שהרוח מצוי וכיותר בימות החורף בחוץ, וקרוב לודאי שתכבה בתוך זמן מצותו, והוי כמו שלא נהגו שמו כד' שתדלק כשיעורו, עי' בש"ע או"ח (סי' תרע"ה סעי' ב'), אבל תימא שלא הזכירו הפוסקים ב"ח דמצותו מבחוץ מחשש זה, וא"ת שצריך להדליק מבחוץ בפנס של זכוכית, הו"ל להפוסקים להזכיר מה, וגם יש להסתפק כיון שנתקן לראותו, אם עי' זכוכית הוי ראי' בזה עכ"ל, וחי'וש שלא הביא מתשו' שאילת יעב"ץ (ח"א סי' קמ"ט), והביאו בשערי תשובה (סוס"י תרע"ג), דמסעם הנ"ל דכדי שיהא שמור מהרוח כתב דקרוב לומר כמעט חובה לתקן כלי כזה לנ"ח, וכודאי עשו כן בזמן הש"ס שהיו מדליקין מבחוץ, וגם בפנים שכמה פעמים גורמין לו כיבוי ה' וכן לעשות כלי כזה, אם אפשר להמציא בקלות, אף שלא ראיתי לרבנן קשישי דעבדי הכי עכ"ל, ובשע"ת שם אחרי שהביא את השאילת יעב"ץ הנ"ל, כתב דלא ראה מי שנהג כן, הנה אף שגם השאילת יעב"ץ הזכיר דלא ראה מי שנהג כן, ואפ"ה כתב כנ"ל, מ"מ שפיר הביא השע"ת ממנהג העולם, דהרי השאילת יעב"ץ כתב שם, דאין לומר דעל כרחוק לא ס"ל כותי', דאין זה ראי', דכיון שאנו מדליקין בפנים ויכול לדלוק בטוב אם מהרין מלקרב אליו ולעבור דרך עליו במהירות ומרצה לגרום כיבוי, וגם טורת רב יש בדבר והוצאה מרובה להמציא כלי חדש כזה, לכן לא תשו לסרוח אחריו כל כך, אמנם אם נוכל לו בקלות, יראה שנכון לעשות כן מהיות טוב, וסיים ואי"ה ואוכל להמציאו בטוב אראה לעשותו כך בלי דר עכ"ל, ובזה ס"ל להשע"ת דעדיין יש להזכיר דלא ס"ל כותי' אף מהיות טוב, דהיתכן לא יהי' מי שיחוש אף למהיות טוב, אף בטרחה מרובה, או לא מלט למי שהוא שהי' יכול להמציא לו בקלות כזו, אמנם בכל זה אין ראי' דיש איזה פקפוק להדליק בפנס של זכוכית, די"ל דמשום שמדליקין בפנים אין צורך לזה לכ"כ במ"ש בשאילת יעב"ץ /יעב"ץ/ כנ"ל, וא"כ שוב קשה אמאי לא מדליקין בחוץ באין סכנה ובפנס, והאיתי בערוך השלחן (סי' תרע"א סעי' כ"ד) שכתב..... והנה גם לדבריו הוי רק טעם לפטור מהחויב בחוץ, אבל עדיין י"ל דהיכא דאפשר יש מצוה בחוץ, זולת מש"כ דלא יהי' היכר למצוה כ"כ כנ"ל, ולא ידעתי אמאי ל"ה היכר, אמנם לא ראינו לצדיקי הדור בתו"ל דענהו כן, וגם בא"י הנהגים להדליק מבחוץ הם רק מיעוטא כלפי הנהגים להדליק בפנים, וביותר נהגים להדליק בפנים החסידים ההולכים בדרך של התלמיד בשע"ט ד"ל ותלמידי תלמידיהם העי'. ונתראיתי לדעת בתשו' אמרו נועם (ח"ב סי' כ"ט) שהקשה לו השואל על מנהגו להדליק בפנים אף בדלי"ט סכנה, והשיב לו בזה"ל הנה באמת יפה תמה, אך אנכי מצאתי מקור לזה במס' מגילת תענית שם וז"ל מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ וכו' ואם מתיירא מן הלצים מניחה על פתח ביתו מבפנים ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודין, ועי' בתוס' חדשים שם, והנה עכשיו בזה"ל ל"ה שעת הסכנה חלילה רק מיקרי שרבו הלצים מדליקין בפנים אצל הפתח וכו' עכ"ל, וכל זה מתאים עם הרמז שיש בדבר הזה כמבואר בסה"ק בני יששכר (כסלו טבת מאמר ג') בשם ס' עוללות אפרים..... והרי כל זה נכלל במפני הלצים שאיתא במג"ת כנ"ל, וכדתיב (משלי ט - ח) אל תוכח לץ פן ישמך הוכח לחכם ויאהבך

בני יששכר מאמרי חודש כסלו - טבת מאמר ג - נר מצוה (17A)

לט) ידוע הענין להלכה או"ח סי' תרע"א ס"ז] בדורות הקודמים נר חנוכה מדליק מבחוץ כפתח הסמוך לרשות הרבים, ועכשיו מדליקין בפנים בבית, עיין בספר עוללות אפרים [ח"ב עמ' מ"ד מאמר רצ"ה]..... כתב הנה אמרו רז"ל בברכות [סג א] אם ראית דור שהתורה חביבה עליה פזר שנאמר יש מפזר וכו' [משלי יא כד] ואם ראית דור וכו' כנס שנאמר עת לעשות לי"י הפרו תורתך [תהלים קיט קנו], לפיכך הדורות הראשונים שהיתה התורה חביבה בעיניהם היו מניחין נר חנוכה הרוכז לאור תורה מבחוץ על דרך יפוצו מעינותיך חצנה [משלי ה סז], אבל הדורות הללו שנתמעטה התורה ולמדוה וכו', ותכמי הדור אין להם כח להשיב לאיש מדרכו הרעה, ואדרבא אם לא יחניף לו וכו' אין לו תקומה מפני הקמים עליו, ויקימו עליו עדי שקר וכו' ויבזוהו בעיני ההמונ, עד שכל דבריו הנכונים אינם משמעים לזולתם וכו', המשכילים בעת ההוא ימשכו ידיהם מלהאיר בתורתם בראש כל חצות, מניח נר מצותו בביתו ודין להשיב מעון אנשי ביתו לבד, ולפי דברי הרב מנחם הא דאמרו בגמ' [שבת כא ב] ובשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודין, תיבת ודין מיותר, ולפי הנ"ל מובן, דהנה אמרו רז"ל [שם נה א] מעולם לא יצא מפי הקב"ה דבר לטובה וחזר בו חוץ מזו..... כי אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבונו של עולם אם לפניך גלוי (שלא יקבלו תוכחה) לפניהם מי גלוי, והנה לפי זה אפילו אם נראה בעיני האדם שלא יקבלו חביריו תוכחה אע"כ הוא מחויב לעשות את שלו, אבל מציינים סו"ת לזה בדברי חז"ל באמרום כשם שמצוה לומר דבר המשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא משמע [יבמות סה ב], (עיין ברמב"ם [הל' דעות פ"ו ה"ז] נושא כליו), וצריך לומר דיש חילוק דהיינו כשהמוכיח כבר בחו' והוכיח עד הנאמר ונסיפה וקללה [ערכין סז ב] שוב מצוה שלא להוכיח, והנה על פי הרמז הנ"ל אמרו רז"ל בנר חנוכה, ובשעת הסכנה, שהרשעים יורדים לחיי המוכיחים ומביאים אותם ליד סכנה בעלילות וכיוצא וצא על ידי זה ביוון הדת וכיוצא כנהוג בזמנינו מכת האפיקורסים המורדי אור, מניח על שלחנו, היינו להאיר רק להסמוכים על שלחנו ודין, היינו שלא יחמיר לעצמו מצד דברי חז"ל שאמרה מדת הדין אם לפניך גלוי וכו', רק דכיון דשעת הסכנה היא מניחו על שלחנו כנ"ל ואין להחמיר ודין בזה

בני יששכר מאמרי חודש כסלו - סבת מאמר ב - אור תורה (178)

והנה בהתעברות מלכות יון הרשעה, ככר כתבתי לך שלישים שעיקר כונתם היה להגביר חכמות חיצוניות ולעזוב ח"ו חכמת התורה כבודה בת מלך פנימה..... העוסק בתורה מבין מאלו כל החכמות, הנה לזכור זה (ולסגולה להגביר חכמת התורה ולהכניע החיצוניות) תקנו טר מצוה הלזה אל"ה הו"ה יאר לט בכל דור ודור, ולא נתפתה ח"ו לפיתוי הזונה חיק צרה נכריה (והנר מצוה הלזה היא סגולה לזה), על כן תקנו בנר מצוה הלזה מדליק על פתח ביתו מבחוץ (שבת כא ב), רמז שעל ידי האור היוצא מבית ישראל פנימה מאירין גם לחוץ, היים כל מה שמושג בטבע החכמות חיצוניות הכל נכלל בהתורה הקדושה, ותנין [שם] מצוה עד דכליא ריגלא דתרמודאי, היים התרמוד"ם אשר הו מבחוץ..... הנה עכשיו בעקבות משיחא חוצפא יסגי [סוטה מס ב], ורשעים אשר בקרבם הם יושבין הו הם המתגברין על חכמת התורה ולומדיה, והנה תדליקין בפנים לבסל כחם וחכמתם

שד"ח הגריעביץ טמ"ט) וביארתי להשנים הדבר שד' בודד אגוד, דבאמת יש להקשות מה דאמרין בנזכר "על הנסים" תדליקין ברה במצות קדושתו, וקשה נא מצות תולקת בהיכל דמקוה ולא בחצר, ויש לומר שרצו לקיים המצוה בפירוטו נישא טמ"ט, וי"ל דקדו או לתדליק בחוץ עם רוחות שהטבע דבמקום רוחות סבלו שמו טמ"ט ומים לא כבה ולא כלה וניכר מיד הנס שלא כלה כלל וא"ש שגם בוהין תיקנו עיקר המצוה בחוץ כמו אז במקום רוחות סבלו שהיא ולא בכלי זכוכית, ובימי התורף שפיר שייך רק במדליק ובלל וכדומה ולא בשאר מקומות (ועיי' דרשות, הלחם טמ"ט)

הבית, ויש לתמוה על מה סמכו לבסל דינא דגמרא, והתייחז במקומות שיש ר"ל חשש מצד העכרים שמפריעים לנו לקיים המצוה איש שאין מדליקין בחוץ במרהסא, אבל כתיוב ברוב מקומות חוצפא ליהודים לקיים דתם כרצונם גם במרהסא, וכן לרשעים מלבושיהם ברוחכות העיר כלי פחה, וא"כ למה מבטלין עיקר מצוה ג"ח שיסודה בחוץ על פתח הבית, והא בוחזי שאין פחד לכאורה מחוייבין מדינא לתדליק בחוץ דוקא וצ"ע לכאורה על מה סומכין לבסל היום דינא דגמרא.

אמנם העיקר נלע"ד והשנים שאנו מדליקין בפנים בזהו איש כפשוטו, וזה דמדליקין בפנים בשעת סכנה אין הפירוש בשעת סכנה נמשות דוקא או שיסבל מכות וכדומה, רק המצוה כפשוטו שיש סכנה שיכבו חצר ולא תוקיים התולקה חצי שעה ולכן התייר חכמים לתדליק בפנים וכן מוכח מפגלת הענית (פ"ט) שקמשר דמשני הלצ"ט התייר לתדליק בפנים ע"ש, והמצוה נראה שלצ"ט תפכו המגורה או יורקו אבנים עליה ובכ"ז התייר לתדליק בפנים וכן רש"י פירש דהסכנה, שהיה להם לפרסיהם ותיק ביום אידם שלא להבציר נר אלא בבית עין שלהם ע"ש, ולא היה סכנה וכמבאר בגיטין (טו), רק כיבו הנרות, וא"ש דמהאי טעמא אין מדליקין בוחזי בחוץ על פתח הבית שלצ"ט או ילדים נכרים יכבו הנרות או יורקו עליה אבנים ולכן מדליקין בפנים (רק לשיטת רש"י שמדליקין על פתח הבית להוצר ולא לרשות הרבים או אי בחצר רק יהודים לא תתישב, וכבר תמו והציו למה אין מדליקין בוחזי בחצרות) וד"ק ודיכס בכ"ו.

והעיקר נלע"ד והשנים שאנו מדליקין בפנים בזהו איש כפשוטו, וזה דמדליקין בפנים בשעת סכנה אין הפירוש בשעת סכנה נמשות דוקא או שיסבל מכות וכדומה, רק המצוה כפשוטו שיש סכנה שיכבו חצר ולא תוקיים התולקה חצי שעה ולכן התייר חכמים לתדליק בפנים וכן מוכח מפגלת הענית (פ"ט) שקמשר דמשני הלצ"ט התייר לתדליק בפנים ע"ש, והמצוה נראה שלצ"ט תפכו המגורה או יורקו אבנים עליה ובכ"ז התייר לתדליק בפנים וכן רש"י פירש דהסכנה, שהיה להם לפרסיהם ותיק ביום אידם שלא להבציר נר אלא בבית עין שלהם ע"ש, ולא היה סכנה וכמבאר בגיטין (טו), רק כיבו הנרות, וא"ש דמהאי טעמא אין מדליקין בוחזי בחוץ על פתח הבית שלצ"ט או ילדים נכרים יכבו הנרות או יורקו עליה אבנים ולכן מדליקין בפנים (רק לשיטת רש"י שמדליקין על פתח הבית להוצר ולא לרשות הרבים או אי בחצר רק יהודים לא תתישב, וכבר תמו והציו למה אין מדליקין בוחזי בחצרות) וד"ק ודיכס בכ"ו.

ונלע"ד להסיף עוד טעם ותכלין למנהגינו להקל בוחזי, האקדים להביא מה שנתחמקתי אי בזמן הגמרא שהמצוה על פתח ביתו מבחוץ, אי אז המדליק בפנים לא יצא

ולכאורה נזכר לומר בפשיטת דבארצות הצפונית רוחות וגשמים מצויים מאד בימי הנובה, וע"כ אי אפשר לתדליק או בחוץ שיכבנו חרות, ואף שאפשר לתדליק עם כלי זכוכית סביב שלא יכבנו חרוץ וכמנוג מה באר"ק אלי סבירי דלא סגי ואין יוצאין בזה עיקר המצוה, וכן מצוי

בשי"ע ס"ס רצ"ח שאין יוצאין בברכה מאורי האש אלא באור כמות שהיא ולא כשנראה בעשית דרך הזכוכית שאו אין מברכין עלה בורא מאורי האש, ע"ש היטב במהל, ונראה פשוט שאין הכוונה שלא מהני בזה ראייה דרך זכוכית, שא"כ אמר גימא מי שיש לו בתי עינים (ברילעו) לא יברך האור במוצאי שבת ברכת בורא מאורי האש שראייה דרך הזכוכית אינו ראייה, וע"כ הא דאי זה מהני, רק הכוונה שאם האור גופא מכוסה בזכוכית ואינו מאיר לצולם כברייה שמכוסה אין מברכין על אורת, וחכא נמי נזכר לומר דברו הנובה אין יוצאין בעשית שאינו מאיר בדרכה וע"כ לא דמי למנורה דקדוש ואינו כמצותה, והא דמבאר בגמרא בסוגיא דכבתה שיוצאין בעשית מירי שהסיר הזכוכית דוקא, וא"ש הא דנהגו בארצות אירופה ואמריקא שלא לתדליק בחוץ כיון שאי אפשר אלא בזכוכית לא מהני והגמרא מירי בכלל ואר"ק שמצוי אז ימים חמים ואפשר לקיים המצוה כמצותה אבל בשאר מדינות שפיר מדליקין בפנים. א)

וקצ"ד נראה ליישב המנהג ע"פ מה שביאר מרו הגזיק הגרי"ל דסיקן זצ"ל הירושלמי במסכתא שביעית שעשירים שרי לחו ג"כ לעבוד בשביעית, ואף שבהם אין סנה שיכולים לשלם מ"מ כיון שאם הם ימנעו לעבוד בשביעית גם העניים ירצו להיות כמותם וימנעו ויבואו ליד סנה, וע"כ התייר לעשירים לעבוד אף שאין בהו חשש סנה כלל מתקנת העניים שימנעו ג"כ ואצלם יש חשש סנה, וחכא נמי יש לומר בנר הנובה לאחר שהגויים הכבידו עליה בגלותינו בצרות וגזירות, ראו חכמים שאין מקום לקיים מצוה זו לתדליק בחוץ בגלותינו ואפי' במקום שאין שום חשש סנה מעורים ויכולים לתדליק בלי חשש, אין דנין על כל מקום בפרטיות בפני עצמו, רק כיון שאם גדליה

כל המצוה שהמצוה במקומו דחינו על פתח הבית מבחוץ דוקא, או ביטל המצוה כתיקונה על פתח הבית מבחוץ אכל לא ביטל לגמרי מצוה נר הנובה, וכן משמע לכאורה מה דבשעת סכנה מדליקין בפנים ויוצא, וע"כ היינו טעמא שהולקה בחוץ אינו מעכב, אבל אינו מוכרח דאולי תקנה מיוחדת בנר הנובה דבשעת סכנה מדליק בפנים, אבל בעלמא כשהמצוה בחוץ כשאינו שעת סכנה אי תדליק בפנים אין חזי נמי לא יצא אף בדיעבד, ולא מצאתי כעה במפרשים שיבארו דבר זה.

והעיקר שמדברינו מחבאר שלכמה מוסקים עיקר החובב לתדליק על פתח הבית לרשות הרבים גם בזמן התקנה אינו אלא מצוה בעלמא ולא נאמר לעולם לעיכובא, וכיון דשייד סעמים שביארנו נהגו לתדליק בפנים דוקא וכארה"ק המדקדק נהגין לתדליק בחוץ על פתח הבית לרשות הרבים כדינא דגמרא תוד כלי זכוכית, ויצאו בזה גם היום ודיב ג"ח בפירוטו נישא וכעיקר מצוה בזמן הגמרא, וכך נאה י"אא וכן נהגו כזו רבנו קשיא וד"ק היטב בכ"ו.

בחוץ יבואו לעצמים במקומות ליד סנה, שכל אחד יצא לקיים המצוה המיד בחוץ דוקא כמצותה, פטרו אחזנו חכמי תודו לתדליק בוחזי בחוץ בכל מקום שפא במקומות ימים תקנה זו יביא ליד סנה כמ"ש (ורבר חדש מצאתי ב"לקט